

Ny avhandling sätter familjen i fokus

Recenserad avhandling: Socialtjänsten och familjen. Socialarbetares konstruktion av familj och insatser i familjerelaterad komplexitet

Författare: Ahmet Gümüscü

Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet

Det ekonomiska välfärdssystemet i Sverige omfattar breda grupper och har samtidigt en stark fokusering på individen. Det är individen, inte familjen som står i fokus. När en familj behöver hjälp av socialtjänsten kan denna individsyn behöva ifrågasättas. Det menar Ahmet Gümüscü som nyligen försvarade sin avhandling *Socialtjänsten och familjen. Socialarbetares konstruktion av familj och insatser i familjerelaterad komplexitet*. Författaren, som fortfarande är yrkesverksam som praktiker inom socialtjänsten, disputerade vid Umeå universitet år 2019.

Socialtjänsten är ofta specialiserad och indelad i sektorerna ekonomiskt bistånd, barn/unga och familj, missbruk, handikapp- och äldreomsorg. Genom att fokusera på socialt arbete inom dessa fem socialtjänstområden vill författaren öka kunskapen om hur socialarbetare inom socialtjänsten definierar 'familj', hur de arbetar med familjer, samt hur komplexitet i förhållande till arbetet med familjer kan förstås.

Författarens konkreta forskningsfrågor handlar om hur socialarbetare definierar och avgränsar familjebegreppet, hur socialarbetarna involverar familjerna, hur man beskriver komplexitet i arbetet med familjer särskilt i familjer med komplexa behov inom de fem olika sektorerna. Därtill kommer en fördjupande fråga om hur socialarbetarna uppfattar och hanterar komplexitet i vardagsarbetet specifikt inom området barn och ungdom. Resultaten presenteras i fyra artiklar och en kapp.

För att få svar på sina frågor har författaren arbetat med tre olika intervjumaterial

- 60 semistrukturerade telefonintervjuer som speglar de fem socialtjänstsektorerna i två större och två mindre kommuner
- fem fokusgrupper, en för respektive socialtjänstområde, i en kommun
- fokusgruppintervjuer utifrån vinjetter där socialarbetare inom området barn, ungdom och familj får resonera om synen på familj och på hur arbetet ska bedrivas.

Resultaten visar att familjen kommer till socialtjänsten som ett oskrivet blad (med författarens ord som "råmaterial"). Socialarbetarna "processar" familjer som ska passa in i de olika sektorerna. Här återfinns medieringsfaktorerna lagstiftningens utformning, hushållets sammansättning och den professionella bedömningen. Genom att sortera, kategorisera och omvandla problemen kon-

struerar socialarbetare familjer. Familjemedlemmarna kan få roller som t ex ”konsult”, ”kollega” eller rätt och slätt ”klient” under handläggningens olika faser. Inom äldreomsorgen, där familjen ofta består av två äldre personer så har kanske den ena partnern ett vårdbehov medan den andra partnern får en stödjande roll. I en familj där en person har en funktionsnedsättning ligger fokus ofta på just den personen. Socialarbetarna kan därmed få olika relationer till olika familjemedlemmar. I en familj där mycket kretsar kring en person med missbruk kan familjen få en terapeutisk roll. För att hantera komplexitet i familjer när barn riskerar att fara illa är ibland fokus på att skydda barnet ibland på att stötta familjen.

Klienterna har *komplexa behov* (multipla och samtidigt behov och/eller problem som finns i en familj). Det handlar om komplexa *relationer* som rör socialarbetarnas relationer till familjen, till de olika familjemedlemmarna och där även relationerna inom familjerna kan ha betydelse. Vidare så är det en komplex *organisation* som är specialiserad och samtidigt föränderlig och adaptiv.

För att kunna resonera om alla dessa lager av komplexitet använder sig författaren av ett systemiskt perspektiv med hjälp av komplexitetsteori. Författaren tillför begreppet transaktionell komplexitetsteori. Kärnan i transaktionell teori är att det sker en typ av transaktion där klienten vill ha hjälp och socialarbetaren efterfrågar en viss typ av information. Ett annat exempel kan vara villkorat stöd – klienten får hjälp men måste svara med någon typ av motprestation.

Reflektioner

De många användningssätten av ord som komplex och komplexitet gör ibland avhandlingen lite svåräst. Ett problem är att många olika begrepp används för att mena samma sak och någon gång kan ett begrepp få flera olika betydelser. Men dessa oklarheter till trots är det här en avhandling som på ett intressant sätt problematiserar vad en ”socialtjänstfamilj” egentligen är. Stora delar av välfärden är individbaserad, t ex socialförsäkringarna som täcker upp individens (och inte familjens) inkomstbortfall. Inom socialtjänsten kan en stark individsyn vara svår att förena med olika familjeperspektiv. Inom socialtjänsten riktas dessutom mer eller mindre uttalade krav på familjens medverkan, men med stora variationer inom olika socialtjänstsektorer. Avhandlingen visar tydligt hur olika socialarbetarnas syn på familjerna kan te sig när det handlar om komplexa behov inom olika sektorer. Det här är viktig kunskap eftersom förståelsen av familjen och de olika familjemedlemmarnas roller kan ha betydelse för socialtjänstens handläggning.

Sven Trygged

Professor

Avdelningen för socialt arbete och kriminologi, Högskolan i Gävle